

1 februari 2026, Septuagesima, dienst van Schrift en Tafel

Schriftlezing: Matteüs 5: 1-12 (vert. MvdL)

- 1 Toen Hij de menigten zag, ging Hij de berg op en nadat Hij was gaan zitten, kwamen zijn leerlingen naar hem toe.
- 2 Hij opende zijn mond en leerde hen en zei:
- 3 Gelukkig de armen van geest, want van hen is het koninkrijk der hemelen.
- 4 Gelukkig de treurenden, want zij zullen getroost worden.
- 5 Gelukkig de zachtmoedigen, want zij zullen de aarde beërven.
- 6 Gelukkig wie hongeren en dorsten naar de rechtvaardigheid, want zij zullen verzadigd worden.
- 7 Gelukkig de barmhartigen, want zij zullen barmhartigheid ervaren.
- 8 Gelukkig wie zuiver van hart zijn, want zij zullen God zien.
- 9 Gelukkig de vredestiters, want zij zullen kinderen van God genoemd worden.
- 10 Gelukkig wie vanwege de gerechtigheid vervolgd worden, want van hen is het koninkrijk der hemelen.
- 11 Gelukkig zijn jullie wanneer ze jullie beschimpen en vervolgen en door te liegen allerlei kwaad tegen jullie spreken, omwille van Mij.
- 12 Verheug jullie en wees blij, want jullie beloning is groot in de hemelen; zo immers hebben ze de profeten vóór jullie vervolgd.

Gemeente van Christus, vanochtend klinkt er goed nieuws! Dat kunnen we wel gebruiken in deze tijden, waarin de wereldorde die ons decennialang vrede, stabiliteit en voorspoed heeft gebracht op losse schroeven staat. Ja, we kunnen wel wat goed nieuws gebruiken en laat dat nou net de letterlijke betekenis van het woord Evangelie zijn: *goed nieuws*, een boodschap waar je blij van wordt.

Vandaag klinken de zogenoemde 'Zaligsprekingen' uit het Matteus Evangelie, woorden die beginnen met geluk, met blijdschap. Ze zijn geschreven in een tijd waarin ook alles op losse schroeven stond. Matteus schrijft zijn evangelie onder de romeinse overheersing, een tijd waarin vrede en gerechtigheid ver weg leken. In die tijd verkondigt hij goed nieuws, maar dat vraagt wel omdenken.

De 'zaligsprekingen' die Jezus uitgesproken heeft, maken onderdeel uit van wat wel de 'Bergrede' in het Matteus Evangelie wordt genoemd, omdat we aan het begin van de tekst lezen dat Jezus net als Mozes een berg opgaat om de leerlingen en de toegestroomde menigte toe te spreken. De woorden van Jezus beginnen steeds met: 'gelukkig'; 'gelukkig de treurenden', 'gelukkig de zachtmoedigen'.

Het Griekse woord dat hier gebruikt wordt, gaat terug op het Hebreeuwse woord voor geluk, zoals dat bijvoorbeeld in Psalm 1 klinkt: 'Gelukkig de mens die niet meegaat met wie kwaad doen.' Het wonderlijke is uiteraard dat in de tekst mensen gelukkig worden geprezen van wie je dat in de toenmalige overheersende Romeinse cultuur en toch ook in deze tijd niet meteen zou verwachten; namelijk de armen van Geest, de treurenden, de zachtmoedigen, zij die

honger en dorsten naar de rechtvaardigheid, de barmhertigen, de zuiveren van hart, de vrede-stichters en wie vervolgd wordt om gerechtigheid of om Jezus. Met andere woorden: het gaat om mensen die kwetsbaar zijn, of die zich kwetsbaar durven opstellen. Zij worden gelukkig geprezen. Daarbij worden zij niet geprezen om dat wat hen gekwetst of verwond heeft, alsof dat een verdienste zou zijn. Het gaat in deze zaligsprekingen niet om hun prestaties, maar om wat hen toekomt, wat hen toevalt van Godswege. Zo klinkt bij de eerste zaligspreking, 'Gelukkig de armen van geest, want van hen is het koninkrijk der hemelen', iets van Psalm 34 door, waar letterlijk staat: 'gebrokenen van hart is de Heer nabij' (vers 19). We zongen het vanochtend in de berijmde versie van Psalm 34: 'Hij zal gebrokenen van hart in gunst terzijde staan.' Deze belofte klinkt ook door in de Godsnaam zoals die in Exodus 3: 14 door God bekend wordt gemaakt, namelijk: 'Ik zal er zijn'.... 'Ik zal er zijn' (...)

Toch blijven de woorden van de zaligsprekingen onder een bepaalde spanning staan. Geluk en verdriet, of geluk en vervolging, horen voor ons gevoel niet bij elkaar, evenmin leiden zachtmoedigheid en barmhertigheid zonder meer tot geluk. Maar toch worden ze samengebracht in een spanningsveld dat uit te houden is vanuit de belofte van het 'Ik zal er Zijn', van Gods trouw door heel het leven heen. Dat klinkt ook door in het wat wonderlijke meervoud 'hemelen' dat tweemaal in de tekst voorkomt en wel aan het begin en het einde van de zaligsprekingen: 'Gelukkig de armen van geest, want van hen is het koninkrijk der hemelen'; en: 'Verheug jullie en wees blij, want jullie beloning is groot in de hemelen'. We kennen het ook van het gebed dat Jezus ons geleerd heeft, het 'Onze Vader die in de hemelen zijt'. Het is een verwijzing naar het eerste vers uit de Bijbel, Genesis 1:1, waarin letterlijk staat: 'In het begin schiep God de hemelen en de aarde.' Dat valt in vertalingen vaak weg, maar in het Hebreeuws staat het woord 'hemel' altijd in het meervoud, 'hemelen' dus.¹ Zulke woorden bestaan overigens ook in het Nederlands, denk aan het woord 'hersenen', sommigen woorden hebben alleen een meervoudsvorm.²

Dat Jezus in de zaligsprekingen spreekt over het koninkrijk der hemelen, betekent dat Hij terugrijpt op Genesis 1, waarin stap voor stap, dag voor dag een voor mens en dier bewoonbare schepping ontstaat. Dat gebeurt door te scheiden, het licht van de duisternis, de dag van de nacht, het land van het water. Zo wordt er uit een onleefbare oervloed, uit een woeste zee, een plaats geschapen waar mens en dier kunnen leven. Die onleefbare oervloed, die zee, wordt in de Bijbel met chaos geassocieerd en Huub Oosterhuis vat het scheppingsverhaal dan ook treffend samen met de woorden: 'die chaos schiep tot mensenland...'.³ Aan de hand hiervan loopt het begrip 'zee' als een rode draad door de Bijbel. De Bijbel begint met een woeste zee die bedwongen wordt opdat een mens kan leven, grond onder de voeten heeft. De Bijbel eindigt vervolgens met Openbaring 21 waarin gesproken wordt over een nieuwe hemel en een nieuwe aarde, en, zo staat er dan: 'de zee is er niet meer'.

Maar in de tussentijd, en daar is de Bijbel heel reëel in, kan een mens toch weer overspoeld raken door de golven van die zee. Daar is in de Bijbel het verhaal over de storm op het meer een voorbeeld van, van de leerlingen die radeloos van angst worden in de chaos van een plotselinge storm. Zo is de zee in de Bijbel een beeld voor chaos die in het leven kan uitbreken, van grond die onder je voeten wegzakt, van kopje onder gaan in het leven,

¹ Zie ook de Naardense Bijbel: 'Bij begin is God gaan scheppen,- de hemelen en het aardland.'

² Dit wordt een plurale tantum genoemd.

³ Lied 322 uit het Liedboek (2013).

van stilgezet worden om wat voor reden dan ook. Kort gezegd begint de Bijbel met een getemde zee en eindigt met een verdwenen zee. Wat daartussen ligt, is ons leven — soms overspoeld, maar niet zonder hoop.

En dat niet zonder hoop zijn, ligt besloten in de belofte die in de Godsnaam verscholen ligt: de belofte van Gods trouw, de belofte van het 'Ik zal er Zijn'. Dit alles klinkt mee wanneer Jezus zegt 'gelukkig ben je...'.

Gelukkig ben je wanneer je treurt,
gelukkig ben je wanneer je arm van geest bent,
wanneer je hart gebroken is,
want er zal troost zijn...!

Want de chaos die je in het leven kan treffen, heeft niet het laatste woord...! Het laatste Woord is wat Jezus over onze levens zegt; niet de tranen, maar de troost, dát is wat blijft. Het laatste woord is aan God de Vader die zegt: 'Ik zal er zijn...!' Ik laat je niet los, hoezeer de grond ook onder je voeten wegzakt....

Jezus heeft dat Zelf ook doorleeft, heeft de chaos Zelf ook aan den lijve ondervonden. Zoals wij zo meteen het brood breken, zo werd Zijn lichaam gebroken.

Ja, Hij was als brood, gebroken, gedeeld. Levend brood:

Hij werd onze beker, een overvloed van bruiloftswijn:

Wij gedenken Zijn dood, wij vieren het leven:

Hier reiken wij elkaar wat Hij ons gaf.⁴

Zo mogen wij samenkomen rond deze Tafel,
met al onze kwetsbaarheid
en met al onze kracht.

'Kinderen, armen van Geest,
mensen gelouterd tot vrede,
horen de naam in hun hart,
dragen het woord in hun vlees.'⁵

Amen

⁴ Zie lied 403d uit het Liedboek (2013).

⁵ Lied 321: 4 uit het Liedboek (2013).